

Tedaj naj bodo v glavnih šolah na pravem mestu vrata odprte tudi nemškemu in laškemu jeziku, in to po potrebi kraja.

Naš jezik naj pa klije v domači krepko; vediti moramo, kdor zna čisto in dobro slovenski jezik, ne bo prodan ne na Hrvaškem, ne na Srbskem, ne na Slovaškem, ne na Českem, ne na Poljskem, ne na Ruskem; največi del sveta je našemu jeziku odprtega; samo to Vam moramo povedati, da s „kranjsko špraho“ zares ne moremo daleč, in da le čisti slovenski jezik je brat drugih slovanskih narečij, katerim solnce nikoli za božjo milost ne ide.

Ako nekterim lenim in neumnim čisti jezik slovenski ni ljub, zato jezik nikakor svoje veljave ne zgubi, kakor je tudi pri Nemcih čisti nemški jezik zato ne zgubi, če ga ravno vsak butec ne zna.

Ako se pa jezik nemški v glavnih naših šolah uči, naj se postopa po dobrih pedagoških vodilih. Zelo natlačen se nam vidi dosedanji nauk, in treba je zares dvojezičnim glavnim šolam pripravljavne šole, v kateri bi se otroci v domačem jeziku že lahko pisali, brati, malo računati in moliti naučili, in še le potem v 1. razred stopili, kjer bi se po previdnih sekiricah jezika roka v roko učila, in to tako deleč, da se zna učenec po dokončanem 4. razredu v prosto pisanih spisih tudi nemški dobro izraziti, in tu naj bi se posebno gledalo bolje na pravopis kakor na umetne izraze, ki prav za prav v te šole še ne spadajo. V ti šoli bi učenec zadosti nauka dobil, se v prihodnji nedeljski šoli še bolje izobraziti. Naj vam ne bo žal za krajcarje, ki jih bote morda za to plačali, plačilo bo tudi Vam v svoj čas sledilo; terjajte, da se Vam nedeljske Vaše šole tako uredijo, kakor je že visoko ministerstvo zapovedalo, kar je pa v Vašo škodo le na papirju ostalo, — in tudi trgovina — izobraženost Vaša — bo lepo cvetela! — Od gospodov učencikov pa pričakujemo, da bodo dozdanje rane naših šol celili in enkrat previdili, da s tem ni nič pridobljeno, ako samo na to bijejo, da bi se otroci le nemščino lomiti učili, svoj jezik le za smehljivo parado malo brali, in nazadnje pa za življenje nič ne znali! — Mislamo, da bodo pošteni nameri vlade, koja pa ravno blagostan svojih udanikov želi in potrebuje, zadostili ter dokazali svetu miroljubnost, izobraževanje, zvestobo in napredovanje slovensko!

Rodoljub.

Sviloreja.

Kako se povsod poprijemajo sviloreje (židoreje), nam kaže dopis dunajske kmetijske družbe, koja naznanuje, da v dolnji Avstriji se je v sledečih krajih od zdravih črvičev pridelalo kokonov toliko:

V mestu „Grossenzersdorf im Marchfelde“ pri več gospodarjih okoli 5—6 centov kokonov,

v „Sachsengangu“ pri Grossenzersdorf-u pri baronu Thavonat-u 30 centov,

v Brucku na L. pri več gospodarjih okoli 40 centov,

v „Atzgersdorf-u“ pri g. Primavesi 40 lotov semena,

v „Felixdorfu“ pri učitelju gosp. Ferd. Wank-u.

Kdor želi odtod semena, se lahko tjé obrne.

Naši sovražniki.

Dobrovoljno premišljevanje za gospoda in kmeta.

M. — Ako bi po napisu teh vrstic utegnil kdo soditi, da bom zabavljaj ali z draženjem sovraštvo med narodi obujal, ga prosim koj v začetku, naj obrne nenavajene oči od teh vrstic, v katerih hoče človek mirne krvi z mirno besedo samo to razložiti, da mi Slovenci nimamo pravih sovražnikov, in da tisti, ki se kot taki vedejo, so nam le močno koristni prijatli, ki zaslužijo posebno zahvalo.

Da se pa ne ravnam po šegi mnogovrstnih dopisovavcov,

ki o naših zadevah čudovite svoje misli razodevajo v ptujih časnikih, temelja dokazov in resnice jim pa podstavljati zabijo, naj se napotim na trnjevo stezo resnice, koja me prvič pelje v zgodovino. V tej se pa nečem deleč podati, ne celó v tisto staro dōbo, koja plesnivi pergamenti po besedah nekega levičnika v državnem zboru nimajo nobene veljave več; ampak komaj petdeset let nazaj, v katerih se po načrtu neke nove zgodovine krajske vojvodine vedno spoznava upljiv prerodivne nemške omike.

Komaj petdeset let je od tega, kar se je govorilo in pisarilo, da na naši zemlji slovenski zraven Nemcov, Lahov, Novogrkov, Ilirrov, Japodov in Bulgarov prebiva neki narod, kterega jezik je izvrstno ruskemu podoben. Nihče tedaj ni dvomil, da je ta narod slovanskega debla. Akoravno se pa Slovani teh pokrajin že od nekdanj, in ne samo v dōbi „noviški“ imenujejo Slovenci, so jim vendar ti ptuji preiskovavci dajali razne imena in jih ločili v mnoge plemena: Vinde, Vende, Krajnce, Dolence, Gorence in Notrajnce, bele in suhe Krajnce, Čiče in Krašovce, Ipavce in Posavce, Rezjane in Ziljane, Gorjance in Poljance; zraven so pa rekli, da ti rodovi mirno med seboj živijo, da so priljudni in bistroumni, trdni delavci, pokorni državljanji in prav hrabri vojaki.

Ko so ti preiskovavci v imenovanih rodovih zapazili nekaj dobrega, toda zakopanega dušnega kapitala, so ga jeli oživljati s tisto omiko, s ktero so sami bili dojeni, od koja izveličavne moči so prepričani bili. Kar so menili, da je edino samo dobro, so jeli tudi nam ponujati, toda takrat še ne s tolikim hrupom in tako — skrbjo. V hipu so se šole ponemčile, slovenski jezik, kot sirov in neomikaven, je bil iz njih izpoden, slovensko govorjenje v šoli celó kaznovano, in skoraj misliti se je moralo, da je tudi sam Bog slovenski pozabil, ker učenci so smeli samo iz nemških bukvic moliti! Da je pa „znanstvo moč“, se je pokazalo tudi pri nas. Kinčali so se sinovi naše domovine s slavo učenosti; mnogi sicer so nehvaležni od matere pobegnili v ptuje tabore; tisti pa, ki so hotli ostati domovini hvaležni, so stopili med narod, in ga budili iz tisučletnega spanja. Predramil, zavedel se je narod in spoznal, da mu bliši nova zarja po tužni noči. Med tem, ko je narod v sebi občutil moč dušnega življenja in misliti jel, da ima od večne resnice postavljeno pravico kot narod živeti, se je mladina v šolah, velikih in malih, nasitovala nemške kulture. Složno, složno se je nemškovalo po vseh naših pokrajinah s pripomočkom, ki je hotel za nas, kot neomikance, posebno primeren biti. Palica, o ti palica leskova, kako globoko si segala v življenje naše mladeži! V vsaki učilnici odkazovala se je nad glavo učiteljevo gladka pošast, bolj debela kakor šiba, tanja pa kakor palica. Njeno ime, ktero moramo zavoljo kulturhistorične vednosti vzeti v književni jezik, je „štaberl.“ Prvi ga je poljubil, drugi na njem klečal, tretji ga je čutil na raztegnjeni dlani. Pri seji zlo potrebni del trupla, na kterega se palica zavoljo njegovega večega obsega posebno „prileže“, je bil pa najbolj pripraven spoznan za vcepanje ali vtepanje nemške slovnice. Vsak oddelek slovnice se je s palico dal v zvezo pripraviti, pa tudi spomin na nauk, kterega je palica pritrdila, se je teže izbrisal iz pameti. Palica je bila vidna moč, ki je v učilnici obdrževala red in mir, ki je obujevala pazljivost in marnost. S strahom se je takrat tudi v šoli vladalo. Neutrudena ubijavka strahu je marsikterega dečka že prvi dan uka ostrašila; pa trudil in trudil se je revček, misleč: „terret štaberl, aspice praemium.“ Ko je pa čez nekaj trudapolnih let v domačo Arkadijo priromal, kaj je bilo premium? Andrejček je znal slovenski govoriti, toda ne pisati, nemški je znal pisati, pa ne govoriti. Andrejčkov oče je pa klel in se za ušesi praskal, da je fantič toliko potratil, da je šolo na kol obesil, in zdaj ni ne za delavca ne za gospoda.

(Dal. prih.)

srečno pretekli; tudi sv. Urban, kteremu vinorejci radi „grobjan“ pravijo, se je letos prav vrlo obnesel.

Prepoved skrivnih zdravil.

C. k. državno ministerstvo je z razpisom od 13. maja t. l. št. 8875 oklicalo, da je prepovedano, tudi take skrivne zdravila prodajati, ktere se priporočajo za živinske bolezni in živinske kuge.

Kaj pa so skrivne zdravila? — utegne barati ta ali uni naših ljudi.

Skrivne zdravila se imenujejo tiste, pri kterih tisti, ki jih nareja, svetu ne pové, kaj so ali s čem jih meša, — čeravno se po kemijskih in drugih preiskavah kmali in včasih prav natanko zvé, iz česa da obstojé.

Zakaj pa take zdravila vlada prepoveduje?

Prvič zato, ker se take zdravila večidel priporočajo za deset in še več bolezin, kar pa je le sleparenje nedvornih ljudi, ki zagrabijo za take zdravila in zanemarijo zatega del prave pomoči iskati pri zvedenih zdravnikih. Bolezni so zelo mnogovrstne, in le neumen človek more misliti, da se dajo po enem kopitu ozdravljati.

Drugič pa jih pripoveduje zato, ker so take skrivne zdravila večidel sila drage in se ljudje zelo goljufajo. Snopič takega zdravila velja včasih 1 gold., — če pa si ravno tiste zdravila v apoteki ali štacuni posebej kupiš in potem zmešaš, ne veljajo več kot 15 do 20 krajc.

To sta dvapoglavitna vzroka, da so take skrivne zdravila za ljudi in živino prepovedane.

Dobra gospodinja.

1. Je delavna. Kadar vstane, moli s svojimi ljudmi angeljsko pozdravljenje; keršanski in pobožni ljudje ne pozabijo tote dolžnosti. Delavna gospodinja se vsede pozimi h kolovratu s hčera ali deklami in začne presti. Družnica si lepe pesmi poje ali pa ji mati kake lepe zgodbe pripoveduje.

Kadar je dan, začne ona, ali pa hči ali dekla postiljati in hišo v red spravljati; pomete hiše, priklet, kuhinjo, podstenje in vse v hramu in okoli hrama, da je vse čedno in snažno. Zdaj gré kuriti in zajterk kuhat za domače, ali pa tudi za težake (delavce), če jih ima.

Kadar male detca vstanejo, jih spravi v red, jih umije, počese, obleče in jim veli moliti, kteri že vejo, kteri pa še ne vejo, jih uči moliti, in potem jim jesti dá.

Ona opravlja živino sama, ako hči ali dekla tega ne stori; dá kravam jesti, jih podoji (pomolze), popravi stelo; poklada pa ob pravem času in napoji živino o poldne, in tako dela na večer, pa lepo nastelje, da živina snažna leži. Veli tudi vsaki dan krave počesati in hleve izmetati (izkidati), ali pa to tudi sama stori. Ravno tako tudi oskrbi svinje, da niso zapušene ali sloke, in perutnino in drugo živad.

Kadar je že zajterk kuhan, dá ljudem in delavcom jesti, in potem gré vsak k svojemu delu. Dobra in delavna gospodinja gré tudi k delu na njivo, na travnike, v gorice, v les, in kjer koli delo ima.

Kadar se zemlja odpre na sproletje (spomlad), si dobra gospodinja skopa in poseje glavatičnjek; si skopa grede in poseja salato, posadi semensko repo in zelno glavje ali korenje za seme; posadi grašič ali venotnik, semensko merkevco (korenje), rože in drugo sočivje.

Dobra in delavna hišna mati svoje detca uči delati, kadar so že zato; vsakemu dá primerno delo. Fantiči se morajo možkih del učiti, deklina pa ženskih, morajo presti v jutru in večer, morajo se učiti kuhati, kruh mesiti in peči, motiti in maslo delati; na gredah delati, rezati v goricah, žeti, kopati, in vsako njim potrebno delo, da se ga vejo podstopiti, kadar se gospodarstva primejo. Ako nimajo

premoženja, se morajo otroci, posebno fantiči, kako rokodelo ali moštijo učiti.

Dobra in delavna gospodinja skrbi, da se vsako delo dobro in ob pravem času opravi, da se nič ne zamudi in na kvar ne pride. Zato ona sama za delo prime, da je dober izgled svoji detci in družini. (Dal. prih.)

Ključ za mir in srečo Avstrije.

V poslednjem listu je „Danica“ izgovorila sledeče skozi in skozi resnične misli:

1. Gotovo je, da vsako stoletje seboj prinese posebne ljuške in človeške prizadevanja.

2. Ravno tako gotovo je, da modri možje prizadevanje svojega časa tako krmijo in obračajo, da je narodom v mir, dušni in telesni prid, in ne v škodo in razpor.

3. Gnanje in prizadevanje sedanjega časa je narodovnost, da naj se slehernemu narodu, njegovemu jeziku itd. enake pravice dopustijo; le samosilstvo zamore nasprotno tirjati.

4. To tirjanje enacih pravic za vsak narod, njegov jezik itd. je pravično, ker išče dosedanji nenaravni (abnormalni) stan v ravnomero spraviti in manj olikane narode obdelati.

5. Kdor se temu pravičnemu prizadevanju ustavlja, zavedama ali nezavedama pripomore k mednarodovskemu, razdraževanju, k nepokoju, rovarstvu, razporu, razdvoju med večimi in manjšimi družinami, med narodi.

6. Potrebno je torej posebno ravnilo za vresničenje ravnopravnosti; to ravnilo je pa v dani ustavi, ktera vsem narodom enake pravice zagotavlja.

7. Ker pa ni v nobeni državi toliko raznih narodov, kakor v Avstrii, torej naj bi se ne sklicovalo preveč na druge države, ne tišalo na to, da bi še dalje en jezik nad drugimi gospodoval itd., temveč iše in izdela naj se osnova, po kteri se bo pravicam slehernega naroda popolnoma zadostovalo. Nemci, Italijani in Madžari pa naj ne prezrejo resnice, da s tišanjem svojega jezika k gospodstvu čez druge bi prav čisto nič ne pridobili, ampak bili bi na gotovi zgubi, ker s tem bi zmiraj veči jezo družih narodov obudovali, kteri zavoljo nemščine, italijanščine ali madžarščine svojega jezika gotovo nadalje več ne bodo zanemarjali.

8. Pa tudi Slovani naj se varujejo, da ne bodo kje presegali, ker sami vedó, kako britko je, ako kdo drugemu v njegovo lastino sili. Vsak narod naj torej zastran svojih pravic, zlasti še v občutljivi jezični zadevi, ostane v svojih mejah in vojnicah, da se ohrani mir in edinost med narodi pod eno krono.

9. Naj se katoliška vera ne zatira, ampak z vso močjo naj se podpira, ker le samo po njenih načelih je še mogoče edinost in ljubezen med raznimi narodi v Avstrii ohraniti. Vrh tega pa je izdelana resnica, da zatiravec katoliške vere je sovražnik matere nar večega dela avstrijskih otrok, torej tudi sovražnik Avstrije. Kratke besede Gospodove: „Kar nočeš, da bi se tebi storilo, tudi ti ne delaj drugim,“ le samo te besede imajo dandanašnji ključ za mir in srečo Avstrije v sebi.

Naši sovražniki.

Dobrovoljno premišljevanje za gospoda in kmeta.

(Dalje.)

Prigodilo se je, da je neki severo-nemšk pesnik zakrožil pesem „Nemška domovina“, v kteri se tolikanj ponavlja vrstica „nemška domovina mora več biti.“ Ta pesem, ktero, ako ti je mar, utegneš tudi v Tržiču slišati, se je hipoma razširila po Nemčiji in prepevala na vseh mejah. Nemci pa niso samo glasni pevci, temuč tudi temeljiti premišljevalci. Tolikanj ponavljane besede „nemška domovina mora več biti“ so jim prizadevale mnogo modrovanja, po kterem se je nenavadno edino sklenilo, da nemške

meje se morajo razširiti na vse strani. Namenili so si celo našo staro Avstrijo razdijati, in najlepši kos svojemu novemu „nemškemu carstvu“ prisvojiti. Mi Slovenci bi že posebno zato morali v to zmes vrženi biti, ker smo sosedje in varhi jadranskega morja. Prišlo je leto 1848. Kar so Nemci pred nekaj leti sklenili, so jeli zdaj (nenavadno čudno!) izvrševati. Poklicali so velik zbor v Frankobrod, ki je dekretiral glasovita §. 1 in §. 2. Že so menili, da so meje razširili, da so Avstrijo pokončali; v veselji nad tem so jeli po stari nemški šegi modrovati in se pričkat, kar se jim v Nemčiji nevedoma kolo sreče obrne, Avstrijo pa rešijo hrabri, zvesti Slovani.

Kaj pa smo Slovenci tačas počenjali? Učili smo se, in veliko naučili v teh zmešnjavah. Cvesti je začelo naše slovstvo kakor roža, ki jo po zimskih dnevih prvič zmaje krotka južna sapica pod gorkim solncom. Tirjatve večne pravice, ki smo jih poprej molčeli le v srcu čutili, smo smeli prosto izgovoriti, razjasniti, razglasiti. Narod po toliko deželah razkropljen se je v edinem slovstvu, v krepkem čutji trdneje zvezal v dušno edinost; v nadpolni slogi se je ponosno zavedel ne boje se ošabnega hrupa, ki je šumel od Frankobroda. Kot praktičen rod, ki ne stori prve stopnje brez upa, da bo mogel storiti tudi drugo in tretjo, smo zaupno stopili na pot knjižnega napredovanja. Napredovali smo zmerno, pa vedno obširniše, tudi te leta, ko j vse moralo biti tiho in premrto; tudi v tako imenovanih ltihi reakcije ali rakovstva se je razvijalo naše slovstvo podovito. Tirjatve naše sicer niso bile uslišane, pa pozabili jih nismo; v desetletnem mirovanji smo imeli priliko, blj jih utemeljiti v narodovo čutje, bolj se prepričati o njihovi neovrželjivi potrebi. Prepričati smo se utegnili, da moremo živeti tudi v neprostitih časih brez strahu zatiranja in pogina. Da se pa naš narod življenja svojega in pravic svojih zavé, so spoznali tudi tisti preroki velikega „nemškega carstva“, tisti skriti spodlezovavci Avstrije, ki so nas menili že mrtvo brešno v svojem žaklju. Ž njimi vred o se zoper nas vzdignili tudi taki sinovi našega naroda, ki se sploh v navajeni nemarnosti in nečimernosti bojijo vsega napredovanja, vsega gibanja svobodnega čutja. Oni, ki so poprej mislili, da nimamo družih potreb, kakor jesti in piti, ter pobožno pripravljati se za zlate nebesa, spoznali so s srdom in zaničevanjem, da kaj več tirjamo za svoj rod; tedaj so postali naši sovražniki, naši zatiravci. Kaj pa so bile naše tirjatve? Neizrečeno ponižne. Zgodovinar bodočega veka bo komaj verjel, da se je moralo še v devetnajstem tako omikanem veku kaj tacega celo prositi! V devetnajstem, tako liberalnem veku ni bilo dovoljeno v šoli izobraževati se v maternem jeziku! Kdo bo verjel, da smo morali prositi, da se nam navadne domače pravde več ne razsojujejo v ptujem nerazumljivem jeziku! In če bo tudi verjel to žalostno resnico, bo li mogel vzrok najti: zakaj so se nam tako dolgo odtegovali tako pravične, tako jasne pravice? Pravijo sicer, da jezik ni še dosti omikan; pa kdo se je na suhem plavati naučil? Pravijo, da bi pri razsodbah v domačem jeziku pravica trpela. Ako bi to tudi resnično bilo, ali so že koga angelji za lase v nebesa vlekli? Vendar nakopale so nam te tako pravične želje mnogo sovražnikov odkritih in pokritih, in tudi zdaj, ko smo dosegli pohlevno mrvico dolgo pričakovanih pravic, tudi zdaj niso omolknili ti navratniki, vedno še hočejo nam kratiti in jemati, kar nam po pravici gré.

Blago besedo izgovoril je presvitli cesar, in nehala je zgodovina mutastega trpljenja našega. Zgodovina naših sovražnikov je pa zdaj še le se prav začela. Imeli smo jih sicer že tudi poprej, pa dokler smo mi molčali, si tudi oni niso upali s protivnimi glasovi na dan. Komaj pa smo se predramili iz prisiljenega spanja, nas zopet vgnjati hočejo v temnice. Da nas pa v mladi prostosti komaj luči navajenih ne splaši in od ravne poti ne odžene sovražnikov rjojenje, preglejmo njih ravnanje, da se prepričamo, da nam niso

nevarni, ampak koristni. Poglejmo, kdo so ti sovražniki in s čim skazujejo svoje sovrašstvo.

Sovražniki so domači in ptuji.

Domači sovražniki so krdelo taci, ki so med narodom dušno zastarali, ki, akoravno sinovi slovenske matere, niso se učili bolje spoznati svojega maternega jezika, narodovega značaja in njegovih potreb. Oni so se poptujili, akoravno so med narodom živeli. Srce jim je ohromelo v neprostem, brezdušnem vedenji, ker takrat, ko je vse življenje le kot skriven ogenj tlelo, niso imeli oči, da bi bili zapazili ga, in duha ne, da bi ga bili zapopadli, ampak v zlatem veku molčanja nižih in neodgovornosti viših so zadovoljno in brezmiselno šteli svoje peneze in dneve. Prišel je pa čas svobodnega gibanja, sveta ideja narodnosti je ganila staro Evropo. Nezmožnih src takih mož, iz katerih je vsakdanja navada pregnala vse blago čutje, ni mogla ogreti ta ideja. — Drugih se je polastilo napredovanje, ti so zaostali; in ker so zaostali, zato toliko sovrašstva. Ker jih je nepoznani, malo čislani narod pretekkel, so začutili v sebi nekak krč jeze in maščevanja, in stopili so v vrsto naših nasprotnikov, da bi nas nazaj prisilili v tisto srečno dōbo tihe pokorščine, v kateri je bedak več smel govoriti, kakor modrijan. „Poturica je huji, kakor Turek.“ Te naše poturice je sram, biti, kar so; sram jih je celo slovenske imena imeti, tedaj jih pačijo, kolikor morejo, da bi jim vzeli domačo obliko. Kako zaničljivo pačijo besedo jezika po njih mislih neomikanega, neizobrazljivega, samo za neotesane hribovce ustvarjenega! V hudobni slepoti menijo, da je naš jezik najgrji celega sveta, da se ne dá v njem govoriti omikano z omikanim. Kar sami ne znajo, menijo, da drugi znati ne morejo. Kako pa ti možje zaničujejo tudi narod, kako so ga psovali posebno takrat, ko ni imel više podpore in pritožbe, posebno pa ubozega kmeta, je mnogim še v žalostnem spominu. — Akoravno pa našemu napredku protijo, kolikor morejo, vendar ne morejo škodovati, ker ljudje jih poznajo po njih delih in lastnostih, in mislijo po domači pameti: „kar oni grajajo in zavračajo, gotovo je dobro.“ Ker so pa oni povsod raztreseni in s praznim, naučenim besedovanjem napadajo naš napredek, dajejo zgovornikom naroda našega priložnost, s temeljitimi dokazi vgnati jih v kozji rog. Tako se resnica čedalje bolj širi. Ne prepričajo se sicer nikoli te baže nasprotniki, ker niso prepričanja sposobni; pa v kot sedejo k večnemu molčanju, togoteči se nad čvrstim mladim narodom. Kmali bodo vsi omolknili.

(Kon. prih.)

Originali iz domačega življenja.

Spisal Valentin Zarnik.

III.

Čudni možje.

(Dalje.)

Bili so vsi v obče malo znani, ker je le vsak v svojem okrožji živel. Krištof Šuka je bil pravdoslovec in se je še posebno z národnim gospodarstvom pečal; za poseben odsek svojega premišljevanja si je pa zvolil: princip ali načelo najti, po katerem bi se dali enkrat za vselej berači odpraviti; pomiloval je vedno nas Slovence, da je pri nas še vedno toliko beračev, ki od hiše do hiše gredé prosijo; trdil je, da po teku zakonov narodne ekonomije mi na nobeno vižo nikakega uspeha imeti ne moremo, dokler se te „kuge“ ne znebimo. Potem bomo še le v okrožje omikanih in „kulturonoševih“ narodov stopili, kadar se bo pri nas berač cvajerja branil, če bi mu ga kdo s palico žugaje silil, ker bo v javnem pritaneju — pa ne v Kurjivasi v Ljubljani — kakor grajšak živel! Tožil je Šuka, milo tožil, da niso Slovenci njega pred tremi leti kakor svojega zastopnika poslali v veliko skupščino v Bruxelles, ker so se národni ekonomski vseh evropskih dežel o vredjenju be-

Dobra gospodinja.

(Dalje.)

2. Dobra gospodinja je skrbna, — to je, ona ne dela in ne opravlja samo dela v hramu (hiši), zunej hrama, po njivah in inde marljivo, temuč ona to, kar se spravi in pridela, vé obdržati in zredoma pohasnovati in ne potratí ničesar, da, če je mogoče, stari pridelek do novega segne; zato pravijo, da gospodinja tri vogle hrama podpira, gospodar pa le enega samega. Preden pa o skrbnosti gospodinini govorimo, moramo preiskati: odkod tota povest izvira, da gospodinja tri vogle hišne podpira, gospodar pa samo jednega. — Nam se vidi, da najbržer ta povest od tod izvira, da so v starih časih, posebno pri židovih in drugih juterčanih, kjer so velike gospodarstva imeli in so se gospodarji bolj z bojem, tržtvom, sodbo in občinskim ladanjem pečali, kakor pa z gospodarstvom, to skrb ženam prepuštili, ktere so doma bile, kadar so možje po svojih zunanjih poslih odšli ter so samo zapovedali, kaj in kako naj se to in uno storí. To nam kažejo prislovice kralja Salomona 31. 10—31. od močne žene in dobre gospodinje, in tudi posvetna zgodba. Še zdaj se po nekterih krajih tota šega nahaja, da večidel gospodinje s starimi, otroci in družino doma gospodarstvo oskrbavajo, možje pa so bojniki, trgovci, brusari, kteri po svetu hodijo in krajcar iščejo, kakor je to pri Graničarjih, Kočevarjih in družih šega. Mož, kakor glava pri hramu in dober gospodar vse zravna in ukaže, kaj in kako bi se moglo vse opraviti, in spravi vse k hramu, kar je potrebno za strošek, obleko in gospodarstvo, posebno dnar, in ne more zmiraj domá biti, ampak mora pogostoma po zunanjih poslih iti, da kaj zasluži, in tako en vogel hrama zdržuje. — Dobra gospodinja mora zdaj sama gospodariti, vse opravljati in oskrbovati, in tako ona tri vogle hiše zdržuje. Drugi vogel ona zdržuje, da s spravljenim dnarom tako ravna, da do novega segne; tretjega zdržuje, da deteo, pohošno delo in živino oskrbuje; četrtega pa zdržuje, da zunanje delo na polji in indi oskrbuje, kadar gospodarja domá ni.

3. in 4. Dobra gospodinja je redna in snažna. — Ona skrbi za lep red in snago zvunaj hrama, kolikor to v žensko delo spada. Hram je čeden in lepo pobeljen, dvorišče lepo pometeno. V hramu ima vse v lepem redu in v snagi. V hiši so postlje in vse druge reči lepo pospravljene, miza in klopi izbrisane, glaži umiti in tla pometene. V prikleti, na hiši, po kleti in v kuhinji ravno tako. V hlevu je živina snažna in očesana, ima nastlano, da ne stoji v blatu. Ograd ima lepo obdelan in obsajen s salato in s sočivo. Kadar jedno gredo salate sprazne, si vé drugo skopati in nasaditi ali posejati. Tako lep red in snago ima tudi pri perilu ali platenini, da njeni ljudje in detea ne hodijo nesnažni ali raztrgani; obleko jim zakrpa in opere za pravega časa.

5. Dobra gospodinja je učljiva. — Ona ne dela nič nečimerno in slepo, ampak razumno; vse premisli, kako bi si kaj popraviti mogla, ne ostane pri starih šegah. Ona pazi, kako drugi kaj delajo, in če kaj boljšega vidi, si nauka vzame. Ona za svet praša druge, kadar si sama ne vé pomagati, kako bi si kaj podstopila, in tako se skozi več nauči za svoje gospodarstvo. Ona se varuje vraž in prazne vere, in vé, kaj gospodarstvu hasne, kaj mu škoduje.

6. Dobra gospodinja je pobožna. — Ona s svojimi ljudmi opravlja skrbno pohošno božjo službo. Ona ne dá tudi očitne božje službe zamuditi, deca in družino pošilja v cerkvo k božji službi pa k spovedi. Kadar male deca k razumu pridejo, jih uči molitve, jih k Božji službi in k spovedi spravlja, kadar so že zato. Kakor dobra in pobožna mati daje otrokom pohošni strah, da morajo bogati, mirni in tihi biti, pa ima zmiraj šibo kakor znamenje hišnega straha za tramom.

(Konec prih.)

Naravoslovna drobtinica.

* Vzrok večkratnega letošnjega mrzlega vremena pripisuje slavni prof. Rossmässler nenavadni letošnji pomladanski toploti. V svojem časniku „Aus der Heimat“ piše o tem tako-le: Iz vseh krajev zahodne Evrope se sliši, da ni stanovitne hude vročine letos nikjer, ampak vreme je bolj mrzlo. Iz tega se dá soditi, da je topla spomlad v zahodnji Grenlandii, kjer je večna zima, odtrgala silne kupe ledú, in spodnja mrzla morská sapa ga je v Novi Foundland v atlantiško morje gnala, kjer se zdaj poleti topí, za to topljenje pa veliko gorkote potrebuje, ki jo jemlje iz podnebja in tako letino bolj mrzlo napravlja. Ravno iz tega, misli on, se dá razjasniti tudi nenavadna prikazen, da sta letos jug in podsolnčnik mrzla. — Ko je prof. Rossmässler to pisal, je rekel, da pričakuje, da bo skušnja njegove besede potrdila. In res se je že zgodilo to. Transatlantiške parne ladje (parabrodi) so v krajih, ki ležé pod 47. stopinjo širóčine sveta, zadele navelike ledene kupe, kterim so se komaj ognile; vidile so pa tudi, da več ladij, ki jih ne goni sopár, ampak imajo jadra, je ondi obtičalo v ledu, da ne morejo naprej.

Naši sovražniki.

Dobrovoljno premišljevanje za gospoda in kmeta.

(Konec.)

Nekaj družih domačinov so naši sovražniki iz zgolj nevednosti, da ne rečem neumnosti. Zoper nevednost Bog sam nič ne opravi, tem manj mi. Možje te vrste menijo, da bo koj sodni dan napočil, ako se domači jezik vpelje v učilnice in kancelije. Gnjus jim je vsaka svoboda, ker bojé se, da bodo svobodni državljani bolj nepokojni in razujzdani, kakor so do zdaj bili, da bodo jeli ubijati, ropati, in se poprijeti vseh hudobij. Želeli bi ti možje, da bi narod stopil nazaj v tisto davno dōbo, v kteri so se ljudje v kože oblačili, in jedli želod in lešnike, da bi le manj bili prebrisani, manj znajdljivi in manj pohujšani. Takih ljudi ima vsak narod, pa bolj so koristni, bolj ko so bojazljivi, ker drugim prilóžnost dajejo, smejeti se jim. Resnobni časi so zdaj; ko pa tacega strašljivca ugledam, se smeh nehoté ust polasti. Smeh je pa zdravju kaj koristen.

Še eno vrsto sovražnikov imamo — tiste, ki si ne upajo nas domá napadati, ampak samo na skrivnem in po ovinkih v ptujih časnikih. Vzrok njih vojske ni razjasnjen, oblika napadov je sirov srd, časnikarska pušica pa je kaljena v strupu laži in natolcevanja. Kakor sami pravijo, so ti možje močno omikani, za nas pravi uzori nemške kulture, ktero nam iz ljubezni do nas, do prostosti, do cesarstva po vsi sili ponujajo; štejejo se tudi med „liberalce“. Ako bi pa kdo liberalnost po njihovem vedenji sodil, reči bi moral, da je piškava reč. Sveta liberalnost, ljubezen prostosti, napredka in pravice, kako zlobo, kako gnjusbo moraš pokrivati s svojim imenom! Ali je te naše sovražnike samo sovrašтво tako preslepilo, da sami sebe ne poznajo? Ali morebiti več vesti in spoznanja nimajo? Ti, ki jezika ne poznajo, ga obsojujejo, da ni za višo omiko. Ti, ki naroda ne poznajo, in ga ne morejo poznati, ker ga ne umejo, mu odrekajo njegove potrebe. Kar ves narod čuti in je pravica pred Bogom in svetom, zatajujejo in „mali stranki“ pripisujejo. Naj si že izmišljujejo, naj lažejo in tožijo, da bi le govorili v svojem imenu, ne pa v imenu naroda, kteri bi se v nečast štel z njimi biti v kaki zavezi. Ko se je obrnil narod od njih, naj se obrnejo tudi oni od nas, naj nas sodijo, kakor ptujci!

Smešen je njihov trud v izbiranju in razpošiljanju neslanih prežvekov. Tudi nečislana mrvica je pripravna, da se zatrobi v nemški svet; kadar jim pa gradiva zmanjka, potegnejo tudi čez mejo ali iz zraka kaj tacega, kar bi se

nam dalo natvesti. Tako, postavimo, v nekem zadnjih „Pressičnih“ listov nekdo v Slovenii popolnoma neznano staro knjižuro o nemških imenih, ktera je tudi nemški pisana, kot plod slovenskega slovstva tako gladno razkosuje, da je vès podoben lačnemu oroslanu, ki — muhe lovi. Sploh je pisarjenje teh mož podobno luni, ki vedno zemljo spremlja, pa se vsak mesec štirikrat spremeni. Lahko nabereš iz dopisov v sovražnih časnikih šopek dišečih cvetlic. Po številu teh cvetlic moramo soditi, da imamo mnogo sovražnikov, da so močno razkačeni in v strahu pred našim napredkom: važni narod smo tedaj, in zelo premalo smo se do sedaj čislali v prirojeni ponižnosti! Na noge tedaj, Slovenci! Kar so ljubljanski pisarji tako vrlo trobili, nas tudi ptujci, ki poprej pečaje se s Turkom in Francozom niso utegnili veliko od nas izvediti, zdaj morajo staviti v vrsto prvih narodov; in menda se ne motim, če trdim, da nekteri dunajski časnikarji, katerih znanost zemljovida avstrijskega proti jugu ne seže čez Gradec, bodo po tolikem hrupu mislili, da nas je vsaj dvakrat toliko kakor Rusinov, od katerih 3 milijonov se po časnikih skoraj nič ne govori. Ali niso potem naši sovražni pisarji prav prijazni dobrotniki. Ze s tem se nam morejo prikupiti, bolj pa s tem, ker so odkritosrčni. Odkritosrčni? uprašaj začuden. Ti možje, ki so toliko lagali? Res je, bravec. Kjer so menili kolikaj graje vrednega med nami zaslediti, precej so zatrobili v rog. Odkritosrčen sovražnik pa je bolji prijatelj kakor je prilizjenec. Pravi dušni sovražnik molči k slabostim svojega nasprotnika, da jih ne popravi, da v njih pogine. Naši časnikarski pisarji nam pa vse slabo, vse napačno, kakor hitro zvejo, odkrijejo, da imamo še pravi čas izpokoriti se: oni so naši skriti prijatli, ki se le iz prave, očetovske ljubezni nočejo kot take razodeti. Morali se bodo tudi vselej prepričati, da njihove svarila niso bob v steno, da vse popravljamo, kar spoznamo graje in poprave vrednega. Zahvaljujemo se jim, da nam pri spoznanju napak tako neutrudeno pomagajo; toda zahvala naša je zdaj še majhna. Kar oni grajajo, mi slepi Slovenci večidel hvalimo; kar nam slabega očitajo, od tega dobrote smo večidel prepričani mi slaboglavci.

Nekteri teh naših skritih prijatlov so nekadaj drugače pisali in govorili. Ne ravno, da bi v tem kaj slabega, postavimo, brezznačajnost, sumili, vendar jih prosimo: ne zavoljo sebe samih, ampak zavoljo našega poduka naj bi nam razjasnili tudi to malenkost; saj vémo, da jim to ne bo truda prizadevalo. Med tem pa bodite prepričani, ljubi sovražniki, da samo te malenkosti, ki ste jih vi v blagem navdušenju prezrli, ktere smo pa mi Slovenci, ki počasi mislimo in se ne vzdigujemo čez postave navadnega mišljenja, s časom zapazili, so nas branile, vam že poprej izgovoriti zasluženno hvalo.

Pa pozabil sem, da ne smem za druge govoriti, in da pišem Slovencom, ne pa sovražnikom. Ne bojimo se! Vsaka blaga reč, vsak napredek je imel in bo imel sovražnike. To je naravna postava, in dobra je. Po sovražnikih moremo soditi svoj napredek. Oni čujejo nad nami, oni odkrijejo, kar pri nas napačnega vejo, in nam na vse grlo tako v pamet ubijajo, da nič ne moremo pozabiti. — Vrabci in šinkovci nam dokaj žita pozoblejo, pokončajo pa tudi veliko mrčesov, in s tem nam bolj koristijo kakor z unim škodujejo. — Učimo se tudi pri sovražnikih, naj nas ne ostraši neprijazna, umazana unajnost njihovih nauk; zrno, ako tudi majčkino, je vendar nekaj vredno! V dušni brambi zoper nje si bomo um vedrili, in svet prepričali pravičnosti naših želja! Naše orožje zoper nje bodi sveto, spodobno, ker že po pripomočkih se spozná, ktera reč je časti in zmage vredna. Veselimo se, kadar čujemo rezanje in krohôt nasprotnikov, ker to nam je znamenje, da živimo in rastemo; to naj nas spodbuja, razumneje, trdneje stopati k namenu od večne pravice našemu rodu odločenemu.

„Udje smo Avstrije slavne“, ktera novoprerojena bo

postala oziralo proste države in sreče zadovoljnih narodov. Tudi mi, krepak, nepopačen rod, smo med stebri, na katerih bo stalo svetišče ustavne prostosti, cvetečega blagostanja, neuklonjene moči in vzajemne ljubezni med državljani in vlado. Spomnimo se tedaj slavnega poklica, krepko stopajmo naprej v vrsti svobodnih narodov pomlajene Avstrije; naj nas ne strašijo zavratne pušice od strani leteče. Dosegli bomo svoj namen, ker ga doseči hočemo. Lepa bo naša bodočnost, ker bo postavljena na podlago lastnega dela. Lep, ponosen bo našim unukom spomin na sedanost; hvaležnih src bodo romali na grob mnogega domorodca, pa tudi imena izdajavcev naših ne bodo izbrisane iz spomina.

O národnem gledišču (teatru) slovenskem.

Mnogo smo že brali in mnogo se še o tem piše in govori, koliko vrednost gledišče ali teater v sebi ima in koliko korist iz njega zavživajo ne le samo pojedine občine, temuč tudi najučeniši in najbolj olikani národi evropski. Zatoraj mislimo, da nam spoštovavci in ljubitelji naroda ne bodo zamerili, da tudi iz naših krajev, kjer ljubezen do domovine in izobraženje živo klije, nekoliko o razvitku in utemeljenju narodnega slovenskega gledišča napišemo ter očitno odkrijemo, da je nas k temu nagnalo hvale in slave vredno obnašanje vrlih naših Idričank in Idričanov, ki so razsvetili svoje gledišče z národnimi igrami ter pokazali, da je narodni duh v njihovem krogu največ stopnjo dosegel, ker le v národnem gledišču se dá govoriti o pravem moralnem in literarnem razvitku ktereга koli jezika. Dobro znamo, da so tū igrale vrle gospé, gospodične in gg. uradniki! — Posnemajte jih tudi drugod, in ako vam okolnost dopusti igre dajati, ne pozabite najprvo domoljubja; saj takrat tudi nemški igrati vam nobeden ne bo branil, pa tudi ne zameril! Držite se pa samo lepega pregovora: „Kjer kruhek ješ, taistega pesmi tudi pevaj“, ktereга se častiti idriški rudarski g. svetovavec drži in čeravno rojen Nemec, je pričujoč pri vsaki igri slovenski, ter dopadajenje svoje nad milozvučnim govorom in pesništvom národa našega na znanje dava. Slava mu! Slava pa tudi vsakemu poštemu Nemcu, ki politiko vseh politik dobro razume, da vsakemu národu svoje pripoznava in mu kakor sebi vse dobro želi!

Vrnivšim se pa k glavnemu načelu: „kako razvijati in utemeljiti národne igre v gledišču?“ moramo najprej poznati pravo korist takih iger, in v spoznanju tega se bojo morda dale prebuditi nježne srca slovenske višega kroga, da bodo k spoznanju tistega pravega in naravnega izobraženja dospele, ktero so dozdej zanemarjale, in na stranske poti zapeljane zanemarjati morale.

Národne igre nam pilijo in čistijo jezik; pred lice stavijo neumrle dela naših literarnih in drugih junakov, ter prebdujejo v nas čutstvo za lepo in omikano. Kako veselo posluša trudni delavec, rokodelc, trgovec ali uradnik, ki je v potu svojega obraza celi dan tegobe in stiske življenja prenašal, na večer v sladkem počitku mile glasove in pesmi, ktere se mu v njemu razumljivem jeziku predstavljajo! — Ali si morda tū ne stepa prahú vsakdanjosti iz sebe in se ne povzdiguje k viši izobrazenosti? — Morda ga pogled vsega tega ne bo napajal z národnim duhom? — Ali v tem naš národ ne bo najdel duševnega sadú svojega šolskega truda in ne uvidil krasote, potrebe in naučenja materinskega jezika? — Ali bo morda malo upljiva do kmeta imelo, če bo vidil, da se gospôdi njegov jezik ne studi? in nasprotno: ali ne bo gospôdi v veselje, ko bo vidila iz srca udanega in zaupnega kmeta? — Pa kar je še važnije: ali ne bo tako osrečeni národ ljubil in hvalil svojega cesarja, ki mu tako lepe pravice pripoznavajo? — Ali ne bo naš viši in nižji krog gledal ponosno na svojo milo, po